

Latvijas Republikas tiesībsargs

Baznīcas iela 25, Rīga, LV-1010, tālr.: 67686768, e-pasts: tiesibsargs@tiesibsargs.lv, www.tiesibsargs.lv

Rīgā

31.05.2021. Nr. 1-5/117

**Ministru prezidentam
Arturam Krišjānim Kariņam**

Par plānoto vakcinācijas iedrošināšanas pasākumu leģitimitāti un ētiskumu

Saskaņā ar publiski pieejamo informāciju un iedzīvotāju sūdzībās norādīto Veselības ministrija ir ierosinājusi dažādus pasākumus, kas eventuāli varētu iedrošināt iedzīvotājus vakcinēties pret Covid-19, t.sk.:

- rīkot “Latvijas loto” izlozi vakcinētām personām ar balvu fondu līdz 1 000 000 eiro;
- ja vakcinācijas blakņu dēļ ir pārejoša darbnespēja, izsniegt darbnespējas lapu B;
- aicināt uzņēmumus pēc vakcinācijas darbiniekiem izmaksāt naudas balvas, tās neapliekot ar nodokļiem;
- ļaut bez maksas vai par pazeminātu cenu apmeklēt muzejus un kultūras pasākumus;
- sadarbībā ar komersantiem izsniegt kuponus vakcinētajiem, daļēji sedzot to vērtību (piemēram, PVN apmērā);
- aicināt komersantus un iestādes plašāk noteikt priekšrocības vakcinētajiem darbiniekiem un klientiem (apmaksātas brīvdienas, atlaides, īpaša apkalpošana).

Minētie priekšlikumi paredz priekšrocību sniegšanu personām, pamatojoties uz viņu veselības stāvokli, proti, vakcinācijas pret Covid-19 faktu. Saskaņā ar šiem priekšlikumiem pret Covid-19 vakcinētām personām ir paredzētas īpašas privilēģijas nodarbinātības jomā un preču un pakalpojumu saņemšanas jomā – bonusu, atlaižu un citu priekšrocību veidā atšķirībā no tām personām, kas kaut kādu iemeslu dēļ nav vakcinētas, ņemot vērā to, ka vakcinācija pret Covid-19 ir brīvprātīga, vai nevar būt vakcinētas, ņemot vērā veselības kontrindikācijas.

Iepazīstoties ar minētajiem priekšlikumiem, secināms, ka tie ir sakņoti valsts centienos uzlabot epidemioloģisko situāciju, sekmēt sabiedrības veselību un drošību un glābt pēc iespējas vairāk cilvēku dzīvības cīņā ar Covid-19 pandēmiju. Nešaubīgi, ņemot vērā vakcinācijas nozīmīgumu cīņā ar Covid-19 pandēmiju, ir svarīgi panākt pēc iespējas lielākas sabiedrības daļas drīzāku vakcinēšanu. Taču, īstenojot sabiedrības iedrošināšanu vakcinācijas virzienā, šie pasākumi nedrīkst pārkāpt tiesiskuma un ētiskuma robežas.

Satversmes 89.pants paredz, ka valsts atzīst un aizsargā cilvēka pamattiesības saskaņā ar Satversmi, likumiem un Latvijai saistošiem starptautiskajiem līgumiem. Turpretī Satversmes 91.pants noteic, ka visi cilvēki Latvijā ir vienlīdzīgi likuma un tiesas priekšā, cilvēka tiesības tiek īstenotas bez jebkādas diskriminācijas. Šī norma ietver divas fundamentālas cilvēktiesību komponentes:

- vienlīdzību (likuma piemērošana bez jebkādam privilēģijām);
- nediskrimināciju (novērš iespēju, ka demokrātiskā un tiesiskā valstī, pamatojoties uz kādu nepieļaujamu kritēriju, piemēram, veselības stāvokli, tiktu ierobežotas personas pamattiesības).

Nevienlīdzīgas attieksmes un diskriminācijas aizliegumu paredz arī Latvijai saistošas starptautiskās tiesību normas.¹ Turklāt vienlīdzības un nediskriminācijas principi cita starpā ir atrunāti arī nacionālajos normatīvajos aktos, kas regulē darba tiesiskās attiecības un patērētāju tiesību aizsardzību, proti, jomas, kuras skar Veselības ministrijas ierosinātie priekšlikumi.

Ņemot vērā minēto un izvērtējot Veselības ministrijas ierosinātos vakcinācijas pret Covid-19 iedrošināšanas pasākumus kopsakarā ar spēkā esošajām tiesību normām, secināms, ka par pamatotu, attaisnojamu un taisnīgu ir atzīstams priekšlikums izsniegt darbnespējas lapu B, ja vakcinācijas blakņu dēļ personai ir radusies pārejoša darbnespēja. Savukārt pārējie pasākumi, kas piešķir privilēģijas un bonusus nodarbinātības jomā un preču un pakalpojumu iegādes jomā, balsoties uz personas veselības stāvokli, ir atzīstami par diskriminējošiem un sabiedrību šķeļošiem.

Nav tiesiski un ētiski attaisnojama situācija, kad kāda sabiedrības daļa, pamatojoties uz tās veselības stāvokli, situācijā, kad vakcinācija pret Covid-19 ir brīvprātīga, tiek nostādīta neizdevīgākā situācijā attiecībā citu sabiedrības daļu ar mērķi stimulēt tās gribas dispozīciju attiecībā pret vakcināciju. Tāpat nav pieļaujama, kādas sabiedrības daļas nostādīšana privilēģētākā stāvoklī attiecībā pret citu sabiedrības daļu, balstoties uz veselības stāvokli. Uzskatu, ka sabiedrības imunizācijas pakāpes celšana nevar notikt uz diskriminācijas un sabiedrības segregācijas rēķina, izmantojot psiholoģisku autonomās izvēles ietekmēšanu ar finansiālu stimulu palīdzību. Vakcinācijas aptveres palielināšanai primāri ir jānotiek uz sabiedrības veselības un vakcinācijas pratības celšanas rēķina, veicot sabiedrības izglītošanu par Covid-19 vakcinācijas svarīgumu, ietekmi uz katra indivīda veselību un visu sabiedrību kopumā, tās drošumu, iespējamām blaknēm un citiem sabiedrību satraucošiem jautājumiem, kas attur no vakcinācijas. Sabiedrības daļai, kas ir skeptiska pret vakcināciju, ir nepieciešamas skaidras, cieņpilnas, medicīniskos un zinātniskos pierādījumos balstītas atbildes uz neērtiem un dažkārt mulsinošiem jautājumiem, kas nereti izriet no dezinformācijas. Lai apkarotu Covid-19 pandēmiju mums ir nepieciešama nevis ar finansiāla rakstura bonusiem “uzpirkta” sabiedrība, bet zinoša un epidemioloģiski atbildīga sabiedrība, kuras gribas dispozīciju savas un sabiedrības veselības interesēs nosaka nevis biļetes cena muzejā vai prēmija darbā, bet gan sabiedrības kopējā labuma izpratne, apzinātība un brīvs gribas izpaudums par labu tam.

¹ Līguma par Eiropas Savienību 2.pants, 3.panta trešā daļa, 9.pants, 21.panta pirmā daļa, 26.protokola 1.panta trešā daļa, Līguma par Eiropas Savienības darbību 8., 10., 53., 157.panta trešā un ceturtā daļa, 26.protokola 1.panta trešā daļa, Lisabonas līgums, ar ko groza līgumu par Eiropas Savienību un Eiropas kopienas dibināšanas līgumu, Eiropas Cilvēktiesību konvencijas 14.pants, 12.protokols, Pārskatītās Eiropas Sociālā hartas E.pants, Vispārējās Cilvēktiesību deklarācijas 1. un 2.pants, Starptautiskā pakta par sociālajām, ekonomiskajām un kultūras tiesībām 2.pants u.c.

Līdz ar to, pamatojoties uz Tiesībsarga likuma 12.panta 8.punktu, aicinu Ministru kabinetu neatbalstīt augstāk minētos vakcinācijas iedrošināšanas pasākumus, kas diskriminē un segregē sabiedrību.

Ar cieņu
tiesībsargs

Juris Jansons

Šis dokuments ir parakstīts ar drošu elektronisko parakstu un satur laika zīmogu